

^vŠOLSKI PRIJATEL.

Izhaja vsak torek na pol poli in velja na leto 2 fl. 12 kr. po pošti, 1 fl. 36 kr. brez pošte.

Číslo 35.   V torek 30. augusta 1853.   II. tečaj.

Nekaj o keršanskim nauku.

(Konec.)

Pa petje samo na sebi je še le *cvetje* dobrih misel in želj; poglavitna reč je *dober sad*, ki je pri kerš. nauku djansko spolnovanje tega, kar beseda uči, ali pobožno življenje po razlaganih resnicah in dolžnostih svete katolske vere. Gospod Mercina se ne zadovolji s tem, svojih šolskih ur s podučevanjem spolniti, dobro vedoč, de vse še tak jasno razlaganje in serčno priporočevanje dobrih del in keršanskih čednost ostane nerodovitno — brez skerbnih in pogostih *pobožnih vaj*. Ne bom tu na drobno popisoval, s kakšno serčnostjo on svojim učencam domačo molitev in pridnost v vsih šolskih opravkih in keršansko zaderžanje tudi zunej šole priporoča; s kako zgledno pobožnostjo jim v šoli pred in po nauku naprej moli ali poje; kako serčne in šolarskim dolžnostim pristojne ogovore (Exhorten) ob nedeljah in praznikih pred sveto mašo na združeno šolsko mladino izustuje; s kakšno slovesnostjo učence za prvo spoved, prvo sv. obhajilo, za sv. birmo pripravlja; opomnem samo, kako za dostojno obhajanje ene nar poglavitniših pobožnih vaj, namreč *spovedne andohti sploh* skerbi.

Še marsikje je navada, de, kakor pri velikonočni spovedi odrašeni ljudjé, tako tudi šolski otroci pri vsaki svoji spovedi spovednice obstopijo od obeh strani v dolzih, natlačenih verstah, in de se, kar pri otrocih skoraj tudi drugač pričakovati ni, ravno pri ti tolikanj važni andohti zlo zlo nespodobno zavédejo. Namesto vse skesani premišljevati, kolikokrat so že ravno z ne-

spodobnim zaderžanjem v božji hiši Boga žalili, in kako bi se imeli že storjenih grehov obtožiti, za njih odpusanje zadobiti, ga še ravno pred spovedjo le še z večimi zadolženji čez dolžno posebno pobožnost pri tem svetim opravilu vnovič in hujši žalijo; namesto v molitne bukvice gledati, le v eden družiga zijajo, se pogovarjajo, posmehujejo, pačijo, sujejo in rujejo, in Bog vé, koliko tacih nespodobnosti še več vganjajo. Če jih tudi pri tem učenik nadčuva in nadziruje, vender nemore povsod hkrat svojih oči imeti, nemore vsih otrok pri vsih posamnih spovednicah hkrat viditi; in med tem, ko na eno stran gleda, ga drugi za herbtam zasmehujejo. — Pa, de bi tudi mogoče bilo, vse hkrat pregledati, in vse zvonajne nespodobnosti vbrantiti, bi vender vse zapovedno obnašanje še pri marsikterim, in morde pri večim delu šolarčikov, bilo le zgolj zvonanjšina, le zgolj hlimba iz strahu pred — *ogleduham*. Je pa ta zvonanjšina, to počje (Augendienerei) dostojna spovedna andoht mladine? In je tako, bi rekel policajsko, nadčuvanje dostojno za učenika?

Gospod katehet Mercina pa vé takim nepristojnostim v okom priti sledečim redam: Za vsako občno spoved vsih učencov rečne in glavne šole, ki jih je razun nedelskošolcov po 700 na leto, odloči po dva dneva, in tako, razun velikonočne, po dvakrat vsaciga polleta. Pervi dan pridejo na versto vsi razredi rečne in pa glavne, drugi dan vsi ostali nižji. Jim važnost spovedne andohti bolj živo pred oči postaviti, in na vredno prejetje ss. zakramentov bolje pripraviti, se pelje vsak oddelk že na večer pred spovednim dnevom, koj po dokončani popoldanski šoli v bližno farno cerkev k sv. žegnu, ki se tukaj vsak dan skozi celo leto z ravno tistimi molitvami vpričo izpostavljeniga sv. rešnjiga telesa opravi, kakor ob nedeljah in praznikih. Na spovedni dan pa se zbirajo nižji razredi po leti ob 6., po zimi ob 7. uri zjutraj vsak v svoji učivnici. Vsak učenik sosnidle učence svojiga razreda še enkrat opomne važnosti svetiga opravila in dostojniga zaderžanja, zmoli ž njimi serčno molitvico za pomoč in razsvetljenje od sv. Duha, in potem gredó razred za razredam sparama v cerkev, vsak na svoj določen kraj v stole. Učenci višjih razredov pa, na spovedni red že vajeni, se pa sami koj v cerkev

nabirajo na določene kraje za vsaki razred. V tisti versti, kakor pred ali pozneje tje dojdejo, klop za klopjo napolnujejo, in ravno v tisti tudi iz klopi k spovednici izhajajo. Ne pusti se pa nikoli več kakor eniga od vsake strani spovednice, de se tako ne more edin družiga v andohti motiti. Po spovedi se verne vsak v ravno tisto klop, pa od te druge strani. Tako se brez težavniga in šundravniga vmikvanja vsaka klop proti prazne in polne, dokler so vsi šolarji spovedani v ravno tistim redu, kakor so se v klopi bili naši.

Obhaja (komunicira) se po dvakrat: prvič o pol osmih, drugič o pol devetih; vselej pa le med mašo, koj po mašnikovim zavživanji. Tako imajo obhajanci čas, tudi molitve za sveto obhajilo odločene pred in potlej dostojno opraviti, de se z obhajanjem pred ali po maši ne da šolarjem priložnost k tisti zlo nespodobni vojaški, pa tudi marsikje dijaški in divjaški navadi, koj po prejetim sv. obhajili, in morde še s tem na jeziku, od božje mize na ravnost iz cerkve vun dreti.

Ves čas cele spovedne andohti pa vsak učenik nadziruje svoj oddelk iz zadnje klopi, de zamore od tod vse pregledati, in namesto vedno krog na vse spovednice pogledovati in šolarje od druge preganjati, klečč iz svojih bukvic moli, in le če poseben primerlej terja, tje pogleda ali pristopi, kjer je ravno treba. Vse to v ohranjenje reda, miru in spodobnosti, pa tudi v dober zgled za učence, gotovo več pomaga, kakor vse policajsko nadčuvanje in preganjanje.

Tode ves še tak pristojin in natanjčin red pri spovedni andohti bo pri šolski mladini le malo zdal, in vsa ta andoht od nje le za *šolarsko tlako* deržana, pa tudi le po tlačansko opravljavana, dokler se je z učenci vred ne vdeležujejo tudi njih učeniki nižjih in višjih šol, tod in povsod, ki imajo sveto dolžnost, kakor za vse drugo dobro, tako tudi še posebej v pobožnosti zgled in ogledalo biti sebi izročeni mladini. Možjé, kterim ni le za svoje plačilo, ampak tudi za spolnenje te svete dolžnosti mar, in kteri vedó, koliko odgovornost zastran tega na-se vzamejo, in kako ojstro rajtengo bodo enkrat od nje Bogu dajali — taki možje se

tudi ne sramujejo, v tem svetim opravilu svojim učencam z lastnim in posnemanja vrednim zgledam naprejsvetiti.

Te dolžnosti je hotel tudi g. katehet Mercina, ki dobro pozna moč in nasledke taciga zgleda za učence, svoje součenike opomniti. Tode on, ki mu nikakoršnin pomislik jezika ne veže, kjer mu dolžnost zapove govoriti, je pa tudi ves mož za to, tako govoriti, de dobrimu namenu ne škodva, namesto koristiti. Zvolil si je bil v ta spomin kaj pristojin čas! Obhajali smo ravno zadnje sveto leto (Jubiläum) in že se je bližal dan napovedane šolarske spovedi posebej za ta sveti čas; kar naprosi vodja rečne in glavne šole, vse učenike obéh na določen dan v zbor povabiti. Ko se vsi sosnidejo, jim dokaže v kratkim, pa serčnim nagovoru, de glavni vzrok skozi veči mlačnosti in nemarnosti sedanje šolske mladine za poduk in sploh za pridnost, pa nasproti tudi vir nje skozi veči razuzdanosti in nevkrotljivosti je pomankanje prave pobožnosti. Prepriča jih, de ta bi v nje (mladine) poboljšanje toliko v pridnosti kolikor v npravnosti sama več zdala, kakor vse postave in kaznovanje, in de enkrat dobro vkoreninjena, njo v obeh ozirih v kratkim kakor po čudežu vso prerodila. Duh prave pobožnosti pa se, po njegovim prepričanji, ne obudí po golim besednim priporočevanji keršanskiga obnašanja, ampak le po pristojnih in pogostih vajah v molitvi, v zvestim poslušanji in premišljevanji božje besede, pa tudi v nje zvestim spolnovanji, in po pogostim in vrednim prejemanji svetih zakramentov, očiševanja vesti in okrepčevanje duše s angelskim kruham presvetiga rešniga telesa. »V vsih teh pobožnih vajah pa, dalej pravi, in posebno v pogostim prejemanji omenjenih sv. zakramentov, moramo mi učeniki svojim učencam zgled in ogledalo biti, ker oni se več učé iz naših zgledov, kakor pa iz golih besed, in se nikjer bolj očitno kakor ravno v ti zadevi skazuje resničnost pregovora: de beseda le gane, izgled pa vleče. — Gotovo je tudi, de učeniki v pravo podučevanje in keršansko izrejenje svojih učencov božje pomoči še bolj potrebujemo, kakor oni v spolnovanje svojih učenskih dolžnost. Kje pa jo zamoremo gotovši in obilniši doseči, kakor ravno v omenjenih svetih zakramentih, teh živih virih tolikernih božjih gnad? Ne dvomim sicer, spoštovani učeniški

tovarši! de to sami dobro spoznate in tudi ne opustite, si vsak po svoji priložnosti te toliko potrebne božje pomoči iz rečenih virov zajemati. Razodeti sim Vam hotel le svojo željo in prošnjo, de bi Vi to, kar gotovo vsak za-se po priložnosti osebujno (privatno) storite, blagovolili zanaprej — zavolj dobriga zgleda, ki smo ga učeníki vselej in povsod, kjer in kaderkoli le zamoremo dolžni dati svojim učencam — vpričo njih in ž njimi vred na njih spovedni dan storiti: ker to bo za njih nar boljši djanski nauk in nar močnejši mik, se pri ti toliko važni andohti v vsim po pričujočim zgledu svojih učeníkov ravnati. — Spoved bi sicer vtegnil vsak učenik že na predvečer spovedi svojih učencov opraviti, ker na njih spovedni dan mora nje nadčuvati; sveto obhajilo pa vpričo njih in ž njimi vred prejeti, to bi bilo učencam ne le v lep zgled pobožnosti, ampak bi jih tudi navdalo s posebnim veseljem, in bi zlasti te mlajši in boječe storilo bolj serčne in derzne, se v družnji svojih vodnikov in varhov z nekim svetim pogumam približati božji mizi. Kako bi jim le zamogli odreči veselje te voditve in sovdeležitve pri ti dušni gostiji —

Vem sicer, spoštovani sodelavci moji v nogradu Gospodovim! vem, de Vam s tem predlogam priporočam novost, ki dodzaj pri vas še ni bila v navadi; ali prosim Vas tudi, dobro prevdariti vse razložene vzroke in velevažne, zavolj kterih jo Vam priporočam. Gotovo je, de resnična pobožnost učeníkov, ki se v djanju skazuje, kmalo tudi učence stori pobožne, če so tudi pred bili še tak razuzdani; in ravno tako gotovo je, de pobožni učenci so krotki, vbogljivi, spoštljivi, pridni, za vse dobri učenci. Tolikanj zamore dober zgled učeníkov in nadstojnikov na učence! Vse to čudovito in naglo prerobenje je le sad njih dobriga zgleda v pobožnosti. Tako žlahin sad je pač vredin našiga truda! Ne le dolžnost lepiga zgleda, ampak tudi vsa naša učeniška čast, to je, sloves dobriga napredovanja naših učencov v lepim zaderžanji in v učnih predmetih nas opominja, ne opuštati čudodelniga pomočka tako veselih nasledkov. Lepši priložnosti ne moremo nikolj imeti k začetju te blagotvorne novosti, kakor ravno to pričujoče sveto leto, ki nam jo ponudi samo po sebi. Ne zanemarjajmo je, plačilo je obilo! Sad je truda vredin!

Nasledek tega nagovora je bil, de so vsi zborniki brez izjemka koj pri prvi šolarski spovedi potem ž njimi vred pristopili k svetimu obhajilu — v veliko razveselenje in spodbuditev svojih učencov. — Naj se posnema ti zgled povsod na vsih nižjih in višjih šolah po vsih deželah, to je: naj se vdeležujejo pri vsaki šolarski spovedi vse spovedne andohti z učenci vred tudi vsi njih učeniki in nadstojniki; pa se bodo šole kmalo vse boljiga duha navzele, in v omiki serea in glave čudovito napredovale. Brez tega vse oživljajočiga in osrečevavniga duha prave pobožnosti pa bodo, vkljub vsim še tolikratnim presnovam, šle vselej in povsod le — *rakovo pot!* T.

Nekaj od ljubih živalic.

(Dalje.)

4. Živalna duša ima pamet (Gedächtniss).

Kat. Otroci, alj veste, od česa bomo dones govorili?

Tonč. O ja, od tega, da imajo živali pamet. Ti teden sem jaz pri živalih dobro na vse pazil in vse ogledoval, posebno pa v našem hlevu.

Kat. In kaj si novega najšel?

Tonč. Nič posebnega, pa vendar nekaj, kar neki tu sem sliši. Zapazil sim namreč, da so se naše krave, ko so iz paše domu šle, same od sebe od tropa ločile, in v hlev letele. V hlevu je vsaka svoj prostor sama najšla. Nobeden jih ni gnal alj peljal. Ravno to sim vidil tudi druge storiti; jaz sim vidil, kako so se krave v hiše pogubljale, in pastir je šel potlej sam domu. Mislil sim si, če si krave hiš, hlevov in krajev ne bile zapamtile, bi bilo treba vsako posebej domu peljati. Krave morajo taj pamet imeti, da zamerkajo.

Kat. Ja, moj otrok, res jo tudi imajo, in morajo tudi imeti, če bi je ne imele, bi ptica, ktera iz gnejzda odferči, taistega nikolj več ne najšla, pes bi svojega gospoda nalajeval, kakor ptujce itd.

Zdaj veste kaj je pamet?

Ančika. Pamet je tista moč, s ktero si lahko kaj zamerkamo.

Kat. Kaj mislite, alj je mogoče, da je ta lastnost živih stvari v truplu ležeča?

Tonč. O gotovo ne, po tem takem bi bilo truplo plošici podobno. Tudi od plošice bi kdo mogel terdit, da je pamet, zakaj

to vse, kar se na ploščico napiše, na njej obvisi in ostane. Ona pa ne more nič brati, ona nič ne ve, nič ne zastopi. Kjer je pamet, mora tudi duša biti.

Kat. Ti govoriš kakor kak mali dohtar. Tako modro marsikteri učeni ne govori, kateri ima, ko te čudne reči vidi, koj to misel pri roci in pravi: ja, ja žival ima le slepi pogon, kar stori, mora storiti itd. Pa najmo veljati, da le slepi pogon živali nažene, kaj se naučiti, kaj zamerkatí, vendar pa ni pogon tista moč, ki to zamerka in ohrani; če bi temu taka bila, bi morali reči, da je pri marsikterem malopridnem učencu pamet le šiba alj herbet.

Živalna duša ima taj tudi pamet, to je, živali si veliko zamerkajo, in scer:

- a) živali si veliko reči zamerkajo same od sebe, postavim: kraj, kjer imajo gnjezdo, kjer jesti dobivajo, kjer spijo, kak je njih gospod, njegov glas in tavžent tacih reči;
- b) živali se veliko učijo s pomočjo drugih, in si zamerkajo, kar so se učile.

Tonč. Ja to vidimo, pri njih lepem barkažu in pri ljubem kalinu.

Kat. In ti sam si vidil učene ptice v mestu, od katerih si nam zadnjič pravil.

Ja živali se naučijo veliko reči, tako, da se včasih res moramo čuditi.

Prihodnjič bodem vam pravil od tega nekaj lepih povestic.

(Dalje sledi.)

Listonoša.

—k. *Velikovec* 19. julia 1853. Z velikim veseljem Vam kaj od napredovanja naše glavne šole pišem. Zdaj imamo tukaj 3 razrede; 3. razred je bil še le pred 3. al 4. leti ustanovljen. Letas je blo 242 učencov iz Velkovea in bližne okolice. Kar jezik vtiče, v kterem se šolski predmeti učijo, mora vsak spoznati, da je tukaj res težavna reč; zakaj večina otrok je iz mesta, ktero je že večidel ponemčeno, in teh otrok veliko slovenskega jezika v svojo škodo ne zna; mestna okolica pa je terdo slovenska, in otroci ne znajo, kadar v šolo pridejo, ne besede nemške.

Šolski predmeti se večidel v nemškem jeziku učijo, pa tudi slovenskim otrokam se vse v maternem jeziku razjasnuje, samo v 3. razredu je vse nemško. Iz tega se vidi, da v naši šoli nemščina prevlada, uzroki tega še morajo deloma v zgorej rečenih okolšinah iskati. Kar je u šolah morde premalo slovenskega, se trudijo naš iskren rodoljub gosp. katehet Hofmajer poboljšati. Prostovoljno in brez plačila so že lansko leto začeli, otroke u posebnih urah slovensko učiti. Letos so imeli 87 učencov in učenk, in med temi tudi terde Nemce. Pri ti priložnosti ne morem zamolčati, da je premalo otrok u to šolo hodilo, kar je pa gotovo na starših ležeče, kateri svoje otroke niso primorali tega nauka se vdeležiti. Velkovec stoji na slovenskej zemlji, in cela okolica je terdo slovenska. Velikovčani vsakden pri svojih opravilih priložnost imajo, se koristi in potrebe znanosti slovenskega jezika prepričati, in tudi velikokrat to znanost težko pogreševati, vendar v svojej slepoti otroke ne priganjajo, se tega jezika učiti, akoravno tako lepo priložnost imajo. Al bojo otroci njim enkrat zato hvalo imeli? Nevem, pa močno dvomim.

Pri skušnjah so se otroci dobro obnašali, — pa le od slovenske šole hočem kaj več povedati. Otroci so čisto in gladko brali, iz slovenskega v nemško brez spotika prestavljali, pa tudi nemške stavke na slov. obračevali, različne reči, ktere se po svetu najdejo n. p. na nebu, v hiši itd. po nemško in slovensko imenovali, lepe popisovanja n. pr. o pomladi iz glave govorili in kakor pravimo, deklamirali. Pred skušnjo in po nji so po slovensko kaj lepo peli. Veselje je blo viditi in čuti, kako so se ti otroci obnašali, nekteri od njih so poprej le nemško govorili. Ta skušna je očitno pokazala, da je učni način gosp. Hofmajer-ja prav hvale vreden in pripraven za otroke, pa tudi da so se gosp. Hofmajer pri svojem težavnem delu veliko trudili. Hvala njim! — Veliko častitih gospodov in gosp se je pri tej skušnji zbralo in vsim se je veselo in zadovoljno serce na licih poznalo. Po skušnji so bli najpridniši šolarji z lepimi dari obdarovani in imena tudi u perjohe natisnjene.